

Haardplaat Taxandriamuseum

Haardplaten werden bevestigd tegen de achterwand van de hoge open stookplaatsen en beschermden de wanden tegen de hitte van het vuur. Tegelijkertijd zorgden ze voor een behaaglijke uitstraling van warmte en licht naar de kamer toe. Door reliëf aan te brengen op de plaat werden licht en warmte veel diffuser de kamer ingezonden. Omdat haardplaten gegoten en niet gesmeed werden, was het eenvoudig om reliëfversiering aan te brengen. Het gieten van haardplaten gebeurde in een open bekisting, die met licht vochtig vormzand gevuld was. In het zandbed drukte men houtsneden in negatief met mythologische, allegorische, historische of godsdienstige onderwerpen of wapenschilden. Naast de modellen van het middentaferaal werden soms afzonderlijke modellen gebruikt voor de randversieringen. Haardplaten zijn rechthoekig, of bovenaan afgerond (het boogvormig type) of rechthoekig met bovenaan een halfronde uitsprong. De oudste modellen dateren uit de tweede helft van de vijftiende eeuw.

'La bataille de la culotte'

De haardplaat op de zolder van het Taxandriamuseum is van het boogvormig type. Het middentaferaal beslaat de volledige plaat, zonder toevoeging van enige randversiering. Op de banderol of spreukband wordt het onderwerp verduidelijkt: 'La bataille de la culotte', de strijd om de broek.

Vier vrouwen, met allerlei huisgerei gewapend, en een fluitspelende vrouw betwisten elkaar het bezit van de broek. Uiterst rechts zit een man, in zijn hemd, geknield en met gevouwen handen smekend om zijn broek. Het betwiste kledingstuk, uitvergroot en niet in proportie, staat centraal.

De 'Fonderies d'Andenne' is nog steeds in het bezit van het uit notenhout gesneden model. Het jaartal 1706 werd echter zo goed als onleesbaar weggewerkt. Wanneer dit gebeurde is niet te achterhalen. Ook op ons exemplaar, dat naar dit model gegoten werd, ontbreekt de datum. Het onderste deel links van de haardplaat is gerestaureerd met effen gietijzer. Tengevolge van deze restauratie is één der vrouwen, een liggende dame met een borstel, verdwenen.

De strijd om de broek of de suprematie van de man.

Volgens sommige auteurs belicht deze afbeelding een passage uit Isaïas (4:1). De profeet spreekt over de tijd dat zeven vrouwen samen één man zullen hebben en dat zij zelf zullen instaan voor hun eigen voedsel en kleding. Het vrouwenaantal op de plaat lijkt niet te kloppen met dit verhaal.

Vanaf de vijftiende eeuw wordt echter in beeld en woord beklemtoemd dat de man binnen het gezin de hoogste gezagsdrager hoort te zijn en dat de vrouw haar taken moet uitvoeren onder zijn leiding. Deze opvatting komt rechtstreeks uit de Bijbel. De ondergeschiktheid van de vrouw wordt immers aangetoond doordat zij na de man geschapen werd. De uitdrukking 'zij heeft de broek aan' is ontstaan in een periode dat enkel mannen broeken droegen en betekent dus dat de vrouw de baas is. Een man die dit toestaat 'staat in zijn hemd', staat voor gek en wordt geridiculariseerd. De man krijgt de raad om het huishouden met strakke hand te regeren. Het zal hem veel narigheid besparen want een 'craeiende hinne, een kijfachtige vrouwe is ongheluck in hujs, ja quellinghe en verdriet'.

Om die moraal kracht bij te zetten laat men de omgekeerde wereld zien, tot 'lering en vermaak'. De laatmiddeleeuwer kreeg het (schrik)beeld voorgehouden van de man die toestond dat zijn vrouw de baas speelde. Ook in het begin van de twintigste eeuw werd dit beeld nog verspreid.

Het lange succes van het thema bewijst misschien wel dat het herkenbaar is, maar vooral dat vrouwen zich niet zonder morren neerleggen bij hun ondergeschikte maatschappelijke positie.

Tekst: Marie-Paule Peeters

Foto: Bram Luyts

Turnhoutse Route voor Archief en Musea

Gegevens:

Haardplaat
Gietijzer, 86,5 x 65,5 cm
Andenne, na 1706

Inventaris:

Taxandriamuseum – TRAM 41
Begijnenstraat 28, B-2300 Turnhout

Bronnen:

Tentoonstelling, Brussel, 1988, *Verliefd, verloofd, getrouwd*, cat.549.
F. Van Molle en L. Baeyens, *Achttiende-eeuwse haardplatenmodellen in het Maasland*, in *Antiek*, 1972-1973, p. 53 ev.
P. Bange, *Tussen heks en heilige*, Nijmegen, 1985.
M. Greilsammer, *Een pand voor het paradijs*, Tielt, 1989.

Het object van de maand is een initiatief van TRAM 41. De objectfiche van dit of van een ander object kan steeds geraadpleegd worden op onze website (www.tram41.be, doorklikken naar Object van de Maand) Op deze website vindt u ook meer informatie over TRAM 41 en zijn verschillende componenten.

Contact: TRAM 41 - Stadhuis, Grote Markt 1, B - 2300 Turnhout

Tel: + 32 14 44 33 98 • tram41@turnhout.be • www.tram41.be

v.u.: Francis Stijnen, Tielendijk 53, 2300 Turnhout, +32 14 44 33 11

Turnhoutse Route Archief & Musea

Met steun van de Vlaamse overheid

